
Julio César Londoño

LIDÉRCNYOMÁS A HIPOTALAMUSOMBAN

Székács Vera fordítása

Először is egy kis bevezető, amelyet szükségesnek tartok. Humanista műveltségű, nagy tudású ember vagyok, annak az emberfajtának az egyik utolsó képviselője, amely az évszázad végéig ki fog pusztulni, és aztán már csak a tankönyvekben fog szerepelni, mint egy romantikus entelekhia. Talán ez az oka annak, hogy nem félek a haláltól. Viszont egy agyi katasztrófának már a gondolatába is beleszoktam: abba, hogy egy jól irányzott ütés egyszer s mindenkorra kitörölheti agyamból a hosszú éveken át szorgos munkával összegyűjtött információkat. Képzeld el, mit érezhet az az ember, aki egy reggel, ébredés után az újságot kinyitva azt tapasztalja, hogy a spanyol nyelv, melyen addig naponta olvasott, majdnem olyan érthetetlen számára, mint a szanszkrit vagy a pali; vagy hogy az elemi szintű algebra, a nyugati költészet egyszer csak homályosabbnak hat, mint a strukturalizmus, a szavak matematikájának diagramjai; vagy hogy néhány szó, amit már nem ért – víz, bazsalikom, Rulfo, június és fecskék –, fájdalommal tölti el, de nem tudja, hogy miért.

De itt álljunk is meg, nem akarok azokhoz a felsoroló bűvészekhez hasonlítani, akik úgy kapcsolják össze Homéroszt Macedonio Fernándezzel, a kereszténységet a racionalizmussal, Joyce-t a vízzel, a logikát a józan ésszel, Ava Gardnert kalkuttai Teréz anyával, Arciniegast a Történeti Akadémiával, Poe-t a krimikkel, Démoszthenészt Barcóval, a tablettákat az Énekek énekével, Borgest a kritikával, Rómát Mekkával, Mekkát a Csekával és a dominikai regényeket az irodalommal, hogy közben az arcizmus sem rándul.

A dolog úgy kezdődött, hogy néhányszor megfájdult a fejem: először csak enyhe, tompa ütések éreztem, aztán az ütések felerősödtek, és végül már úgy dübörögtek, mintha egy rezesbanda, egy kamarazenekar és egy automata vekker egyszerre szólna bennem; de nem emlékszem rá, mikor vettem észre, hogy kezdem elveszíteni a memóriámat – a feledés is feledhető. Csak arra emlékszem, hogyan kezdődött: egyes szavak hangsúlyai, a számok kitévői, a mondatok vesszői, néhány kisebb földrajzi képződmény neve, a randevűk időpontja órára és percre és a történelmi dátumok évre és napra – ezek voltak értelmem szomorú alkonyának első kísérőjelenségei. Arra gondoltam, hogy mindez az alkohol következménye, mivel ezt a kedvcsináló nedűt az utóbbi években egyáltalán nem sajnáltam magamtól, vagy a marihuánáé, mivel ebből a cserjéből zúravaros ifjúságomban több hektárnyit is elszívtam, de az elektrók és az orvosok fantazmagórikus lemezei – Isten óvjon meg tőlük mindnyájunkat – semmit sem mutattak ki. Fiziológiailag teljesen ép volt az agyam. Pszichológushoz nem akartam fordulni. Ha a pszichiáter egy szélmalom által felkaszabolt Don Quijote, akkor a pszichológus Sancho Panza, aki a szélmalom árnyékával hadakozik.

Egy napon észrevettem, hogy az általam elfelejtett adatok nem törölődtek ki teljesen az emlékezetemből, hanem mintha csak kiharapdáltak volna belőlük egy keveset. És egy éjjel, amikor – miként a bárdok mondják – a „késői órák” csendjét kihasználva ol-

vastam, hirtelen olyan érzésem támadt, mintha az agyam mélyéből valami jó étvágyú ropogtatást hallanék. Rögtön megértettem. Egy féreg rágja az agysejtjeimet! Nem volt nap, hogy ne győződtem volna meg valamely súlyos felejtésemről: az a könyv, amelybe beledugtam egy nagyobb összeget; az a fejezet, amelyben Sancho salamoni bölcsességel felel meg a Barataria szigetén feltett fogas kérdéseknek; bizonyos alapvető algoritmusok, amelyeket olyan nagyon szerettem; egy ritka gyümölcs íze; a biciklizés öröme; egy nő hangjának csengése; nagyapám arca a régmúlt időkől.

Azt mondtam, hogy az volt az érzésem, mintha kiharapdáltak volna egy-egy darabot az emlékezetemből, és a szó szoros értelmében így volt. A feledés folytonos, nem pedig diszkrét jelenség,* vagyis az emberek egy egész verssort, egy szerző nevét, egy megbeszéltdolgot, a tablettá bevételeét szokták elfelejteni, nem pedig ezek töredékeit, ahogy az én esetemben történt. Elfelejtettem barátaim vezetéknevének egy darabját, egy megbeszéltdalalkozás célját, egy hemisztichon egyik részét, a tablettához szükséges vizet, és gyakran előfordult, hogy azoknak a mondatoknak az utolsó szava, amelyekre sikerült visszaemlékeznem, arcátlanul le volt harapva a többi szó mögöl.

Persze óvakodtam attól, hogy bárkinek is elmondjam azt a feltevésemet, hogy férfereg rágják az agyamat (már az is elég nagy szégyen, ha az ember a gyomrában hordozza őket), de tudományos pontossággal be tudtam volna bizonyítani. Legépeltem egy alexandrinusokban írt szonettet, amelyet már kezdtem elfelejteni. Az első sorára teljes egészében emlékeztem, a második sorából tizenkét szótagra, a harmadikból tíz és félre, a negyedikből nyolcra, és így tovább az utolsó sorig, amelyből már csak két hangsúlytalan szótagra emlékeztem. Egy értelmesen megrajzolt alakzat jött ki belölle, mintha a művelt kukac (mert aztán rájöttem, hogy csak egy, és nem több) elhatározta volna, hogy szigorúan átlós irányban zabálja fel a szöveget. Feltételezem, hogy az olvasó egyetért velem abban, hogy a feledés mindig kitérőkben gazdag, szabálytalan utakon halad, és annak, hogy az útja egy tökéletesen egyenes és hosszú vonal legyen, igen kicsi az esélye.

A féreg nemcsak mértantudós volt, hanem esztéta is. Két pofára zabálta a verseket, esszéket és dalokat, napokon, heteken át kérődzött rajtuk, hogy végül, mint egy mértéktartó gourmet, mint egy finnyás antológiászerkesztő, kiválassza belőlük a legjobb verssort, az esszé egyik sziporkázó paradoxonát, a dal legszebb frázisát, a többit pedig kihányja, és mindez ott maradt az én megrágott agyam tekervényeinek egyik bugyra mélyén, betűk, jelek és hangjegyek olvashatatlan kupacaiban.

Az összes numerikus kifejezés közül, melyet az agyam megőrzött (és nem kevés ilyen volt), az Euler-féle egyenletet szerette a legjobban,

$$E^{\pi i} + 1 = 0$$

melyet a legszebb matematikai egyenletnek tartanak, mert öt híres entitást foglal magában tömören és egyszerűen: a pít, a zérót, az e-t – a természetes logaritmusok alapját –, az i-t – az imaginárius számok egységét és az 1-et, a valódi számok egységét. Minden benne van. Annyira ízlett neki, hogy nem is emésztette meg, hanem csak nyalagatta – mint gyerek a csokoládét, hogy el ne fogyjon.

* Ezeket a jelzőket itt matematikai értelemben használom. Ha az olvasó sajnálatos módon alfabetikus, mint általában a jó olvasók, akkor máris a szíves elnézését kérem.

Bár a féreg romboló tevékenysége eleinte csak az intellektuális életemben okozott bajokat, nemsokára már a hétköznapi életem legegységesebb cselekedeteire is kihatott. Olykor az utcai séta közben elfelejtettem, hogyan kell járni, és csak álltam a járdán, a levegőbe emelt lábbal, a járókelők meg szánakozva néztek. Egy nagyon szép nőismerősöm is pórul járt velem szegényke. Egyszer küldtem neki egy faxot az irodájába: „Az álomom egy kettőben töltött este, borral, gyertyákkal, zenével és veled.” Este feljött hozzám. Emlékszem, ahogy az ajtóban állt, végzetesen szűzies arcával, melyet egy-egy üveg bor, a kedvenc bora keretezett – fénylő mosolyától a palackokban sötétlő bor szikrákat vetett –, és emlékszem a pompás, fehér és álműző testére, melyre elegáns selyemruha simult – mélyen kivágott, vállpántos ruha, nem lehetett kibírni. Először semleges témákról beszéltünk, mint két precíz ragadozó, melyek némán járják körül egymást, és arra várnak, hogy a másik egy pillanatra lehunyja a szemét, és akkor a nyakának ugorjon. Én ugrottam először, vadul és némán megragadtam, hideg tekintettel nézve a szemébe. Ő szégyenkezve, szelíden tiltakozott. Gyengéd malacságokat suttogtam a fülébe, megmarkoltam a selyemruhát, a vállát csókolgattam, szétszaggattam a csipkéket, és amikor már ott feküdt síkosan, pucéran és hevülten, elfelejtettem, hogy mi ez az egész, és nem érttem, hogy miért liheg, zokog, sérteget és harapdál. Soha nem bocsátotta meg nekem.

Egy másik éjszakán azt éreztem, hogy egy erős kéz a torkomat szorongatja. Elgyötörtén riadtam fel. Elfelejtettem lélegezni! Másnap elhatároztam, hogy egyszer s mindenkorra elintézem a dolgot. Végzek magammal. Hosszan gondolkodtam azon, hogy milyen módszert alkalmazzak. A legbiztosabbat kell választani, nehogy kudarcot valljak, és vaksággal, süketiséggel vagy rokkantsággal tetézzem a memóriazavaramat. Egy barátom, a téma kiváló teoretikusa a „római kádat” javasolta. „Nagyon egyszerű – mondta. – Befekszel a kádba, amit előzőleg langyos vízzel töltöttél meg, felvágod az ereidet, és aztán enyhe bódulatba esel. Olyan, mintha lebegnél. Fájdalommentes és csalhatatlan módszer. A kegyvesztett patríciusok is ezt alkalmazták.” Csábítóan hangzott, de mégsem fogadtam meg a tanácsát, mert ez a módszer félelmetesen lassú. Az embernek túl sok ideje van: még megbánja, és vértócsákat hagyva maga után, rohan a klinikára, és futás közben is fröcsköl belőle a megmaradt vére, ráadásul kiteszi magát annak, hogy valamelyik lecsúszott tévészínészhez hasonlítják.

Akkor már inkább a mérgek. Vannak olyanok, amelyek garantáltan halálosak, és különböző gyümölcsízessítéssel árulják őket. Valaha nagyon irodalmi mérgek voltak, de most az alacsonyabb néprétegek folyamodnak hozzájuk, és nagyon valószínű, hogy az ember nem bírja ki az utolsó vonaglásokot, segítségért kiált, mire valaki rátöri az ajtót, és megmenti. Aztán a pletyka, a részvét. Lesz, aki az ember esetét egy szappanoperákból ismert színészéhez fogja hasonlítani. Meg aztán a férgek! Arra a visszatérítő gondolatra, hogy halálom után nemcsak az agyam, hanem egész testem a férgek martaléka lesz, elment a kedvem a mérgektől.

„Az orvosok nem hibázzák el – mondta egy cinikus öregúr –, keress föl egyet.” Nem fogadtam meg a tanácsát, mert, mint már láthatták, nem bírom ebben a testületben. Mindig mindent fordítva csinálnak. Ha megölik azt, aki élni szeretne, akkor a pusztaszimmetria kedvéért meg kell menteniük azt, aki meg akar halni.

Végül a klasszikus eljárás mellett kötöttem ki: főbe lövöm magam. Az a perspektíva, hogy napjaimat úgy végzem be, hogy egy nagyot dörrentek a fülem mellé, némi képp elriasztott – zajfóbiás vagyok –, de házi fegyverszállítóm biztosított róla, hogy egy tökéletes hangtompító revolvert fog beszerezni nekem. „Akár a hálószobában is megölheted magad, és a feleséged nem fog felébredni, tudod, az asszonyok mindenbe be-

leütik az orrukat”, mondta Alexis, aki értett a szakmájához, és tudta, hogy az öngyilkosok legfőbb gondja a család, a fájdalom, amit okoznak, a kiszolgáltatottság, amelybe a családot taszítják. Talán ezért ajánlotta, hogy bombát vegyek. A bomba drága, de minden problémát megold egyszer és mindenkorra: a fájdalmat, a kiszolgáltatottságot stb. Ilyet csak egy örült mondhat, így aztán megvettem a hangtompításos revolvért, elrendeztem a dolgaimat, és kitűztem a dátumot. A kitűzött napon kivettem egy szállodai szobát, elővettem a revolvért, a halántékomhoz emeltem és... puff! Elfelejtettem, hogy mit keresek én egy szállodában, revolverrel a kezemben, és tanácstalanul, de bárgyú örömmel hazamentem.

Ekkor jöttem rá, hogy féreghajtót kell vennem. Őt kell megölni, nem magamat! (A gyávaság a bölcsesség múzsája.) Ez olyan kézenfekvő volt, hogy nem értem, miért nem jutott addig eszembe. Ilyenek vagyunk mi, öngyilkosok: következetlenek, megszállottak, akiket arra ítélték, hogy az önkívület köreit róják, akik képtelenek kiszabadulni a végzet centripetális erejének fogságából.

A gyógyszerész egy drága féreghajtót ajánlott. „Ez a legújabb”, mondta, és valami súlyos figyelmeztetést hallottam ki a szavaiból. Két héten át szedtem szorgalmasan, de hiába. Megdupláztam az adagot, és sikerült elvennem az étvágyát. (A valami az valami, ahogy a cáfolhatatlan népi tautológia mondja, mely sose téveszt célt, mert semmit sem vesz célba.) És ha nem tudott is több információt bezabálni, arra azért képes volt, hogy összekuszálja őket: fontos dokumentumok betűit torzította el, telefonszámokat kevert össze, és napi tevékenységem logikai sorrendjét borította fel, úgyhogy végül előbb tettem fel a tojásokat a tűzhelyre, mint hogy a serpenyőt rátettem volna, előbb öltöztem fel, és csak azután léptem be a kádba, evés előtt mostam fogat, a zoknimat a cipőmre húztam. Kétségbeejtő volt. A munkában... miről beszéltünk? Végül is annyi bizonyos, hogy egy napon, amikor már nagyon kétségbe voltam esve, bevettem egy lovaknak való féreghajtót. Olyan szaga volt, mint amikor állati zsigereket égetnek, bélhurutom lett tőle, és olyan fejförgőcsöm, hogy potyogtak a könnyeim, de tudtam, hogy most elkaptam a bestiát, mert éjjel éreztem, hogy fetrengve vonsozolja végig magát a szürke agykéregem egész területén. Úgy gondoltam, hogy még két adag kell, és megölöm, de nem nagyon voltam biztos abban, hogy túlélem őt. A bestia egyszer csak furfangosan besurrant a hipotalamusomba, mely az agy kibernetikai központja. Mint aki ezt mondja: „Csak lassan, semmi kapkodás, igaz?”

Nem is volt olyan vészes a helyzet. Falánkságának aranykorában sok hasznavehető információt zabált be, „bogarakat”, amiket az ember a fejében hord, és értékes bite-okat foglal el velük: neoklasszikus irodalom, modern filozófia, egy ostoba fráter hülye mondata, amit valamely érthetetlen okból bevéstem az emlékezetembe, szerelmi magazinok pletykái, spanyol próza, XVIII. századi európai irodalom, XIX. századi latin-amerikai költészet, a Nobel-díjas írók, Echegaray drámái, nagy emberek memoárjai, egy középszerű naplemente, mely nem akar kimenni a fejemből, egy exbarátnőm telefonszáma, aki olyan csúnya volt, hogy még ma is szégyellem, a Scott Kenőcs íze, egy tangójelenet, amelyre minduntalan visszagondolok, Nicolás Guillén versei és Ramón Gómez *sernadái*, melyek úgy belefűrték magukat egy bárgyú agysejtembe, mintha kulancsok volnának. Néha olyan nyelvbtlásokot követtettem el velem, amelyek telibe találtak, mint annál a csábos külsejű kamasz lánynál, akinek mosolyát fogszabályozó fátyolozta el, és akinek egyszer, hálából a felejtethetetlen csókjaiért, ezeket a lelkes szavakat mondtam: „Te leszel a legnedvesebb emlékem!”

Ekkor elhatároztam, hogy pszichológiai módszerekkel fogok szembeszállni vele. Nekiálltam olyan irodalmi idézeteket keresni, amelyekben férfiak szerepelnek, a leg-

undorítóbb és legmegvetendőbb dolgok allegóriájaként, és reggelenként felolvastam neki az egyre több és egyre morbidabb idézetekből álló gyűjteményt. Még ki is találtam egyet annak a kitekert folyamatnak a jellemzésére, amelynek során egy szép és erős ifjú roskatag aggastyánná válik. „Az ember fordított átalakuláson megy át – írtam –, melynek során a reggel még gyönyörű pillangóból estére nyálas hernyó lesz.” Válogattott Kafka- és Cioran-idézeteket olvastam fel neki, és az a szó, hogy „féreg”, mindig ott volt a tarsolyomban, hogy bármikor előkaphassam, amikor ocsmány embereket és kellemetlen eseményeket kell minősítenem.

Meglepődve tapasztaltam, hogy mindez egyáltalán nem ártott neki. Sőt, kifejezetten jókedvű és jó étvágyú volt. Erre taktikát változtattam. Egy sort sem olvastam többet se Prousttól, se Durrelltől, akiket imádoztam, és belevetettem magam a klasszikus irodalom legrágósabb műveibe, törvénykönyvekbe, illetékgjegyzékekbe, telefonkönyvekbe, Lewis Carrollba, a Guinness Bookba, logaritmustáblázatokba, Bachelard-ba, Bahtyinba, közép-amerikai kulturális és művészeti folyóiratokba, Paz, Fuentes, Donoso és a két Vargas esszéibe stb. Minden hiába volt, a féreg meg se nyikkant, sőt olyan sok gyöngyszemet talált ebben a rá zúduló betűözönben, hogy felmerült bennem a kétség: nem tévedtem-e egy-egy szerző megítélésében. Különben is, nem volt érdemes folytatni az ostromot, mert az éléskamrája jól fel volt töltve, és én töltöttem fel majdnem ötvenévi buzgó olvasással. Irigyeltem ezt a teremtményt, akinek nincsenek vulgáris igényei, aki nem néz televíziót, és kutyát se kell sétáltatnia, se tekintélyes tőkfejeknek nem kell udvarolnia, és nem kell ideje jelentős részét egy középszerű munkára fordítania, hogy megéljen, aki egész életét a tiszta tudománynak és a művészetnek szenteli, akinek nem kell technikai kacatok használatával bíbelődni, aki olümposzi derűvel húzza a hasznot az én álmatlan éjszakáimból, aki sokkal civilizáltabb hivatást űz, mint én, mert mialatt nekem sok szemetet kell elolvasnom, ő csak csemegéz, megrágja egyszer, még egyszer és ahányszor csak akarja ugyanazt a részletet, és el tud időzni egy bekezdés fölött, élvezettel elcsámcsog egy-egy mondaton, rég elfelejtett és a tudatalattim hátsó kamrájában polcra rakott emlékeket simogat, talán a fű emlékét meg a napsugárét, amely egy lány haján át tűzött a szemembe, úgy, hogy hunyorognom kellett tőle, egy réges-régi és majdnem ártatlan vakáció alatt.

Hirtelen rájöttem, hogy milyen naiv vagyok. Minden próbálkozásom hiábavaló, mert senki se ismeri olyan jól a gondolataimat, mint ő. Lehet, hogy előbb tudja már, hogy mire gondolok, mint én... Sőt, talán még bele is nyúl a gondolataimba! Ettől a felfedezéstől összeomlottam. Úgy éreztem, tehetetlen vagyok. Úgy éreztem, hogy megerőszkoltak. Arra a gondolatra, hogy bábu vagyok, marionettfigura, amit egy féreg táncoltat, dühödtem depresszióba estem, és már gondolkozni se mertem, a paranoia csaknem teljesen megbénított, és már az is fölvetődött bennem, hogy pszichológushoz fordulok, no hiszen! Megint úgy döntöttem, hogy öngyilkos leszek, és törtem a fejem, hogy melyik módját válasszam az öngyilkosságnak. Arra gondoltam, hogy egy kilenc milliméteres golyót röpítek a fejembe: az majd mindkettőnkkel végez; kötélre is gondoltam, meg kérsre, amely levágja a fejem, mert a fejem lett a célpont, az ellenség bunkere.

De – talán a gondviselés jóvoltából – történt valami, ami megmentett az öngyilkosságtól. Rájöttem, hogy minden három órában tizenkét percet alszik: pontosan tizenkettőt. Lázás tevékenysége úgy kimeríti, hogy napjában többször is aludnia kell, és mindig pontosan tizenkét percig: ezeket a szüneteket használtam fel arra, hogy kifundáljam a tervemet; a terv egyszerű volt: rá kell vennem arra, hogy bújjon ki a koponyámból.

Az első lépés az volt, hogy elmentem a fennsíkon lévő házunkba, bolyongtam azon a holdbéli tájon, leereszkedtem a folyó völgybe, miközben a zöldek és a víz, a napfény és a madárhangok zuhatagában fűrdtem, száraz lócitromokon tapostam, és tücsök nagyságú hangyákat tiportam el, gyümölcsöket szakítottam a közönyös fákról, belélegeztem a humusz és a vörös agyag illatát, majd a folyó túloldalán felkapaszkodtam a meredek hegyoldalra, hogy gyönyörködjek a kilátásban és heverésszek a fűben, senkire és semmire sem gondolva. Két héten át nem kapcsoltam be a rádiót, se a televíziót. A konyhában vacsoráztam a béresekkel együtt, és később is ott maradtam velük, körülültük a tűzhely paraszát, és hallgattam, amit az elmúlt napok eseményeiről beszélnek – a tarka tehén a földre rogyott; a gát jól bírta az első áradást; szépen megnőtt már a hagyma – meg ahogy a következő napok munkáira készülnek. Szerelmi történetekről is beszéltek, meg büntetésekről és kísértetekről, de mindig korán lefeküdtek, én meg magamra maradtam, és küzdöttem a kísértéssel, hogy kinyissak egy könyvet, miközben éjfélig járkáltam a tornácokon, és fújtam a füstöt, mint egy halálraítélt; éjjelkor aztán lefeküdtem, és a fáradságtól meg a folyó zúgásától el is aludtam.

A második hetet a zenének szenteltem. Későn keltem, ablakot nyitottam, és a reteszek zajára szinte rögtön megjelent egy csésze gőzölgő kávé, amit egy apró termetű, nagy szemű, cserzett arcú teremtés nyújtott felém, tiszta tekintettel nézve rám indiánszempillája alól, aztán egy kicsit ténferegtem a házban (nem élet az élet, ha nem adatik meg az embernek egy kis szabad ténferegés), és ha süttött a nap, beálltam a hátsó udvarban a zuhany alá, ha pedig nem, vártam, hogy süssön ki, s ha nem süttött ki, nem zuhanyoztam. Megreggeliztem, leültem a hintaszékbe a tornác végén, ahonnan a termékeny és dolgos Tenerife-kanyont teljes egészében be lehet látni, és Mozartot, Dvořákot, Vivaldit meg Kítarót hallgattam, főleg Kitaro műveit, amelyeket hallgatólagos szemiotikai megegyezés alapján a természettel asszociálunk, a gyors tempókat és a tételt eluraló magas hangokat (például) a tavasz vidámságával azonosítva, a lassú, mély hangokat pedig a lélek vagy az ég viharaival. A féreg valószínűleg tanácstalanul fogadta a zenét, mert meg sem moccant, semmilyen falatra nem vetette rá magát, és semmit sem zilált szét. Talán megcsapta az orrát a zöld árnyalatok és a napfény zuhogása, és vaksi szemecskéi előtt, melyek addig csak vöröses félhomályt láttak, felderengett a köd és zúzvara borította táj, sziklatömbjeivel, szélrohamaival és bokrainak sárga virágözönével.

A következő hetet bukolikus szövegek olvasására fordítottam: *Georgikon*, *Swan*, *Mária*, *Egy ház Délen*, *Fűszálak*, míg végül a féreg nem bírta tovább, és megindult kifelé. Épp a Cordillera gerincén bandukoltam, amikor viszketni kezdett a jobb fülem. Megálltam. Éreztem, hogy kidugja a fejét. (Nagyon kicsi volt, nem tudtam volna nyakon csípni. Vártam. Folyt rólam a veríték.) Egyszer csak összenyomta a hátsó gyűrűt, kinyújtotta az elsőket, és a fél teste már kint volt a fülemből, de ez még nem volt elég. Dermedten álltam, lélegzet-visszafojtva: egy rossz mozdulat, és a féreg ijedten visszahátrál. Számíthattam rá, hogy egy kicsit kijebb jön még, és akkor könnyen elkaphatom. De az is elképzelhető volt, hogy máris kielégítette a kíváncsiságát, és a kietlen táj láttán érzett csalódásában talán örökre visszabújik a jól megtömött neurotékájába! Ettől a gondolattól úgy megijedtem, hogy minden óvatosságnak fittyet hányva fölemeltem a kezem, elkaptam a fejét, és annál fogva kirántottam a fülemből. Három centiméter hosszú volt, és úgy nézett ki, mint egy tipikus értelmiségi. Sápadt volt, sovány, és nagy feje volt. Arra gondoltam, hogy ott rögtön széttaposom, de valami visszatartott. Talán már a saját testem részének tekintettem. Kerestem egy nagyítót, és meg-

vizsgáltam. A teste fiatal volt, karcsú és didaktikusan áttetsző, de a feje nagyon ráncos volt, és a szemében annyi értelem csillogott, hogy megijedtem tőle. Betettem egy kis átlátszó műanyag dobozba, jól rányomtam a fedelét, és lyukakat fúrtam bele, hogy be tudjon menni a levegő, bezártam az íróasztalfiókba, és aznap éjjel, hosszú idő után először, végre nyugodtan aludtam.

A nyugalom, amint azt mindenki tudja, az idegrendszernek nem a rendes állapota, és nem is tarthat sokáig. A következő napokban észrevettem, hogy a memóriám és az ítézőképességem jelentősen romlott. Sokkal butábbnak éreztem magam, mint máskor. (Azt mondtam, művelt vagyok, nem pedig okos.) Addig, amíg a féreg a fejemben tanyázott, megtörtént, hogy hirtelen eszembe jutottak olyan események, amelyeket már teljesen elfelejtettem, amelyek már örökre elvesztek, és mindez azért történt, mert ő torkig volt már ezzel az információval, és kihányta: így került vissza az én birtokomba. Más esetekben az történt, hogy valamelyik idegsejtem szinapszisba lépett az ő fejcskéjével, mely művelet a csápok és a csillók érintkezésével valósult meg, és én is fel tudtam használni az ő információit. Az is előfordult, hogy szánalomból vagy szegényérzete miatt segített a kutatásaimban. Megpróbálom elmagyarázni.

Az emlékezés művelete mindig csodálattal töltött el engem. Hogy tudunk szándékosan felidézni valamit az emlékezetünkben? Hogy keresünk ki katalógus nélkül, internet, abc-regiszterek és kódok nélkül egy adatot az emlékezetünk valamely eldugott bugyrából? Megyünk az utcán, ezer és ezer emberrel találkozunk, akiknek az arca úgyszólván be a retinánkon, hogy az meg se rezzen, és nem szólal meg a riasztócsengő. Aztán az egyikőtől hirtelen megszólal. Az agyunk a másodperc töredékei alatt rátalált az archívumában erre az arcra, és odakiáltja nekünk: Ezt az embert ismerem! Hol láttam? Az illető persze nem az egyik barátunk, és nem is egy híres ember, de az arca mégis bekerült valahogyan az emlékezetünk egyik rekeszébe. Az erőlködés, hogy valamire visszaemlékezzünk, hiábavaló, mert a dolgok felidezésére nincs módszerünk. Az egyetlen „módszer”, amit alkalmazunk, valami szellemi húzd meg-ereszd meg, ami izgalommal, verejtékezéssel, idegességgel, nyelvbeharapással, körömrágással, ujjaink hegyével végzett szapora kopogtatással vagy valami hasonló tikkal jár. Az arcokat nem dátumok, emberi fajok, események, arcvonások szerint osztályozzuk, és nem is abszolútban – amely egyébként ebben az esetben semmire se volna jó. Rezignáltan továbbmegyünk, de úgy, mintha megcsípett volna egy bogár. Nem is tudunk arról, hogy ez a csípés riasztotta az agyunkat, és az most egy csomó tapasztalt könyvtárost röpít villámsebessé az emlékezet felé, mint egy kérlelhetetlen hadsereget, amelynek az a feladata, hogy házról házra járva kutasson fel egy városban egy személyt. Az agy ilyenkor olyan, mint egy elsötétített város, amelyben itt-ott egy-egy gyémánt szikrázik fel.

Mi pedig ezalatt megyünk tovább, és másra gondolunk – nem mindegyik könyvtáros vesz rész a kutatásban –, sőt, el is felejtjük a dolgot. Egyszer csak bumm! Hát persze, a Maritza buliján láttam! Így működik az ön emlékezte, nyájas olvasó, és az enyém is így működött a féreg előtt, mert utána már az emlék, a bumm az arc tulajdonosának és Maritzának meg az összes vendégének kimerítő jellemzésével bukkant fel bennem, ami persze csak az olyan emberrel történik meg, aki abban a siralmas helyzetben van, hogy egy tudós féreg rágja az agyát.

De mindez addigra már a múlté volt. Most úgy működött az emlékezetem, mint bármely más földi halandóé – egy kicsit rosszabbul, hogy pontosak legyünk, mert már nem voltak szinapszisaim, se hirtelen felismeréseim, se olyasfajta nyelvbtlásaim, mint

az, hogy „Te leszel a legnedvesebb emlékem!”; az asszociációim és metaforáim csapnivalók voltak, és talán már az a jótékony emlékezetkihagyás se következett volna be, amely megmentett volna attól, hogy főbe lőjem magam. Ráadásul ott volt odabent az a lyuk, a féreg húlt helye, amely olyan volt, mint egy meghalt barátunk után a lelkünkben támadt üresség. Mert hogy ne éreznék rokonszenvet egy élőlény iránt, aki Durrellért, Proustért és az Euler-egyenletért rajong egy nyilvánvalóan kiüresedett világban, egy felbolydult faj egyedei közt, akik ide-oda futkosnak céltalanul, akik a híradókból szopják a véleményüket, mint valami limonádé figurái, akiknek hite nem szent, akiknek szenvedélye lagymatag, etikája amorf, és borjúja futtatott arany? Hogy ne ámulnék el a felfedezéseim, hiszen olyan könyvekben jutott hozzájuk, amelyeket én úgy futtattam át, hogy az égvilágon semmit sem találtam bennük? Hogy ne lennék hálás ennek a szakavatott kéznek, amely teljes biztonsággal választotta el az aranyat a salaktól, amely nem remegett, amikor egy klasszikus írótt kellett félretolnia, és nem habozott, amikor egy kortárs író tapsot érdemelt?

A lényeg az, hogy egyszer egy kissé spiccesen érkeztem haza, és hamarosan ott találtam magam az íróasztal előtt: sírva szorongattam a műanyag dobozt, és kiöntöttem a lelkemet a tudós féregnek. Kivettem őt a börtönéből, azzal a szeretettel néztem, amit a rovarok értelme és törekenysége kelt bennünk, ezeké az ártatlan és csodálatos parányoké, és aztán óvatosan, hogy le ne essen a földre és meg ne üsse a fejét, betettem a jobb fülkagylómba. Ő pedig rögtön bemászott a helyére, de a küszöbön még gondosan lepucolta a lábcskáit, ami nagy gyengédséget keltett bennem, és csiklandozta a fületem.

Azóta megint „normálisan” telik az élet. Bár az amnéziám súlyosbodott, a szinapszisok pedig egyre gyakoribbak és komplikáltabbak. És bár az én megrágott agyam napról napra kisebb, az övé nőttön nő, és egyre jobbák a gondolatai, mert se az előítéletek, se az emberi faj divatmajmoló ostobaságai nem korlátozzák őket. Talán ezeket a sorokat is ő diktálja nekem.

(Julio César Londoño kolumbiai író 1953-ban született Palmirában; jelenleg is szülővárosában él. Itt közzétette novellájával 1998-ban elnyerte a Radio France International Juan Rulfo-díját. A fordítás a noran kiadó LATIN-AMERIKAI DEKAMERON című kötete számára készült.)